

Okončajte opsadu Sarajeva - sarajevske cjepanice, beogradska djeca i banjalučke bebe

Naredba ratka mladića o razvlačenju pameti „njihove“ je vršena, vršila se i vrši se još uvijek. Kao fiziološka potreba. Svakodnevna nužda. Opsada Sarajeva kao da nikada nije ni postavljena, a tako ni okončana. Neznanje, falsificiranje i nepoznavanje činjenica, bestidnost i bahatost „stručnjaka“ se koristi kao moć i prednost. Prošlo je trideset godina otkako je vreo čelik pobio moje vršnjake. Sada ih prebrojavajući po portalima ponovno ubijamo.

Reci mi koliko je djece ubijeno u Sarajevu i reći ću ti tko si. Istraživanja o ubijenoj djeci tokom opsade Sarajeva kao što znamo postoje, a najmanju odgovornost oko politizacije broja ubijene djece imaju upravo oni koji se najviše prozivaju - institucije i naučnice (odnosno naučnici) koje su sprovodili istraživanja na naučno zasnovanim osnovama (Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, i Istraživačko dokumentacioni centar iz Sarajeva).

Prošlo je punih trideset godina od tople majske večeri 1992. godine u kojoj je naređivano bombardovanje bosanskohercegovačkog Predsjedništva te naselja u kojem „nema srpskog življa mnogo“, a kako bi se plotunima Sarajlijama razvukla pamet. Prošlo je punih trideset godina otkako je na Zdravka Grebu galamio jedan njegov prijatelj iz Beograda. Neimenovani je kroz telefonsku slušalicu iz Beograda urlao: „Da li je moguće da će neko bombardovati Beograd? Znaju li oni da mi imamo decu!“ Na što mu je bivši drug iz Sarajeva odgovorio: „A mi u Sarajevu imamo cjepanice.“ To mu je Grebo, drug iz Sarajeva odgovorio. – A mi u Sarajevu imamo cjepanice. (Gordana Knežević, „Djeca i cjepanice“, *Oslobođenje*, <https://blog.dnevnik.hr/boric/2006/01/1620539501/gordana-knezevic.html>)

Politika

Kako to da u Beogradu gotovo nikoga, osim veoma uskog kruga intelektualaca, nije bilo briga za „sarajevske cjepanice“? Jedan od razloga je taj što je najtiražnija i nekada najvjerodostojnija dnevna novina *Politika* prestala biti Ribnikarova i postala Miloševićeva beogradska novina za „jednu Srbiju, jedan ustav i jedan sud“, novina koja krajem 80-ih godina više nije ličila na samu sebe, novina koje je zaglibila u opsesivnoj agitaciji. Drugi je razlog bio međunarodni pritisak na krnju Jugoslaviju. Krajem mjeseca maja je Vijeće sigurnosti UN donijelo Rezoluciju 757,¹ koja se pozivala na ranije donesene Rezolucije koje

¹ https://www.un.org/securitycouncil/content/resolutions-adopted-security-council-1992?fbclid=IwAR0xIW22K0XpeptvdAs_kdaOnusQZLLmQL7lOeZX3cHiL3d_Atgl1qN4Kho

SR Jugoslavija nije poštivala. Zahtjevi Rezolucije su se između ostalog odnosili i na prestanak miješanja SR Jugoslavije u bosanskohercegovačke prilike te na poštivanje teritorijalnog integriteta Bosne i Hercegovine. Zahtjevalo se razoružavanje svih neregularnih vojnih jedinica. Ovom Rezolucijom su jugoslavenske vlasti osuđene što nisu povukle jedinice JNA sa teritorije Bosne i Hercegovine, a potom i što nije izvršeno njihovo podčinjavanje bosanskohercegovačkim vlastima, razoružavanje pred međunarodnom kontrolom. Osuđeno je i nesprečavanje prisilnog preseljavanja stanovništva. Rezolucijom je bilo odlučeno da se Jugoslavija isključi iz ukupnog međunarodnog prometa i trgovine, naučne i tehničke saradnje kao i sportskih natjecanja. Sa Jugoslavijom su bili prekinuti svi međunarodni letovi, osim u slučaju posebnog odobravanja u humanitarne svrhe.

Koridor '92

Unatoč tome, politička elita u Srbiji je i dalje nastojala „debljanjem granica i širenjem koridora“ sa SR Jugoslavijom povezati teritorijalne tvorevine srpskog naroda - Republiku srpsku krajinu, nastalu u Hrvatskoj i Autonomnu regiju Krajina, nastalu na teritoriju Bosne i Hercegovine. Na prostoru Republike Bosne i Hercegovine se osniva tzv. Vojska republike srpske, a predsjedništvo ove nelegalne tvorevine donosi „Odluku o opštoj javnoj mobilizaciji snaga i sredstava“ koja je za cilj imala spajanje područja dviju „srpskih Krajina“ sa Jugoslavijom. Operaciju pod imenom „Koridor 92“ je izveo I krajiški korpus Vojske srpske republike, pod komandom generala Momira Talića. Za Vidovdan 1992. godine je objavljeno „političko ujedinjenje i fizičko povezavanje“ zapadnih srpskih zemalja sa ostacima Jugoslavije.

Smrt beba u Banja Luci

Slučaj Banjalučkih beba jedan je od mnogih tragičnih stradavanja bosanskohercegovačke djece tokom agresije na Bosnu i Hercegovinu 1992-1995. Nažalost, njihovu smrt je iskoristila srbijanska politička elita u cilju jačanja morala i borbene gotovosti vojnika tokom početka vojne operacije Koridor 92 (i borbi u Posavini od marta 1992. do januara 1993) te stvaranja nove platforme za građenje kulture sjećanja koja za cilj ima razlikovanje i njegovanje specifičnosti žrtve srpskog naroda u Bosni i Hercegovini. Ovaj slučaj i dalje izaziva kontroverze u javnosti i predmet je nagađanja i političkih obračuna.

Beogradska *Politika* već početkom aprila 1992. godine bilježi nestašicu sanitetskog i bolničkog materijala i probleme u redovnom i adekvatnom servisiranju medicinske opreme u

banjalučkoj bolnici. Banjalučki *Glas* je izvještavao kako su se u Kliničko medicinskom centru smanjivale medicinske zalihe.

Direktor Kliničkog medicinskog centra u Banja Luci, Željko Rodić je u *Glasi* 19. maja 1992. godine izjavio kako je *Tehnogas* iz Laktaša, bio spreman da za 20-ak kilometara udaljenu banjalučku bolnicu dopremi cisternu sa kisikom, ali da se na takav pothvat ne usuđuju zbog saobraćajnih blokada i straha od drumskog razbojništva, dok je nabavljanje kisika u bocama iziskivalo konstantno putovanje, što je predstavljalo „veliki rizik“ i bilo je „skupo“. Doktor Dragutin Ilić je u razgovoru za *Glas* rekao kako je neophodno da apel za pomoć novorođenim bebama i svim bolesnicima na intenzivnoj njezi, „što prije usliše nadležni vojnog i civilnog aerotransporta, kako bi kisik i iz Kiseljaka, kao i iz Rajlovaca bilo što prije moguće prebaciti u Banju Luku“. (S. Lonić, „Hirurzi odlažu skalpel?“, *Glas*, 19. maj 1992., 6.; Lj. L., „Apel za kisik“, *Glas*, 21. maj 1992., 3.). Apeli su urodili plodom budući da je u nekoliko navrata kisik dostavljan u banjalučki Kliničko medicinski centar na Paprikovcu.

***Glas* i ICTY**

Budući da se imena novorođene, a umrle djece u Banja Luci sa stranica *Glasa* tokom maja i juna 1992. godine, ne podudaraju sa imenima djece u dostupnoj dokumentaciji MKSJ jako je teško utvrditi tačan broj tragičnih slučajeva, a općeprihvaćena brojka u medijima je 12-ero umrle, mada ova brojka još uvijek nije precizno dokumentovana.

Uzimajući u razmatranje svaki slučaj odvojeno, jer djeca nisu rođena, niti su sva istoga dana umrla, kao što je to tvrdila *Politika*, pokazat će da je više različitih faktora utjecalo na tragičnu smrt ove djece.

Banjalučke bebe su rođene u području koje je neizravno pogođeno ratnim dešavanjima, u teškom ili lošem zdravstvenom stanju koje je zahtjevalo optimalne bolničke uslove i poseban medicinski tretman. Međutim, njihova nesreća je iskorištena za stvaranje, kanaliziranje, produbljivanje i ispoljavanje mržnje prema nesrpskom stanovništvu i međunarodnoj zajednici te potpirivanja ratnog stanja. No, sami mediji bi u tom procesu „pothranjivanja najagresivnijih nagona mase“ bili nedostatni da nisu imali institucionalnu podršku koju je pružala vlast u Beogradu. Tragedija *Banjalučkih beba* je iskorištena u političku i vojnu svrhu, da bi se održao visoki stepen uvjerenja velikog dijela srbijanske

javnosti u ispravnost političkih postupaka klase na vlasti, te da bi se pospješila regrutacija srpskog stanovništva i efikasnije popunjavanje jedinica VRS.

Politika je prvi puta tek sredinom juna 1992. godine javila kako je zbog nedostatka kisika i lijekova u banjalučkoj bolnici u jednom danu umrlo jedanaestero novorođenčadi i tri bolesnika, gotovo mjesec dana nakon smrti prve bebe. Obmanom javnosti i okretanjem nezadovoljstva od uzroka ka posljedicu je političkom rukovodstvu SR Jugoslavije i Srbije uspjelo da sa sebe skine odgovornost za niz političkih neuspjeha te da pažnju i bijes javnosti kanalizira u drugom pravcu.

Novinar opozicijskog beogradskog magazina *Vreme* je neposredno nakon što je održana konferencija za štampu Upravnog odbora Kliničko bolničkog centra u Banja Luci sa koje je saopćena tragična vijest, ispravno zaključio kako je u orkestriranoj medijskoj kampanji javnosti u Srbiji kreirana slika koja je za smrt banjalučkih beba umjesto vlastite političke elite okrivljavala "nepravedni svet", UN i UNPROFOR. U istom novinskom tekstu se navodi kako je nakon dramatičnog poziva za potrebnim kisikom iz Banja Luke odgovoreno tako što je jedno poduzeće odmah poslalo potrebne boce s kisikom koje su stigle prije 5. juna. (Dušan Radulović, "Upotreba nesreće", *Vreme*, 29. 6. 1992., 18 – 19.). Za mnoge je to bilo isuviše kasno, no - ovaj navod govori o tome da je unatoč donošenju Rezolucije bilo, zbog ratnih operacija teško, ali moguće dopremiti pomoć bolnicama u Banja Luci, a isto u svojim onovremenim izdanjima prenosi i banjalučki Glas.

Iako postoji i u bazama ICTY je dostupna medicinska dokumentacija u kojoj su iznesene sve činjenice vezane za smrt beba u Banja Luci tokom maja i juna 1992. godine, ova tragična epizoda je još uvijek predmet velikih kontroverzi i dalje se zloupotrebljava od strane etno nacionalističkih ideologija.

Kultura sjećanja

Banjalučke bebe su ubrzo sišle s naslovnih stranica onovremene štampe. Propagandna mašinerija je tražila nove žrtve, a mediji su od 1994. godine počeli sa konstruiranjem kulture sjećanja na umrlu djecu. *Glas* je u saradnji sa jednim "dizajn-studijem" na Trgu Krajine za 19. juna. 1994. godine, najavio "tihi protest protiv nečovječnosti" u znak sjećanja na "tragediju 12 banjalučkih beba". Na prvoj stranici *Glasa* je objavljena "Razglednica za Butrosa Galija", kao materijal kojim se pozivalo na protest.

Razglednica je promovisana tokom aprila na izložbi u Muzeju primenjenih umetnosti u Beogradu, s osnovnom idejom da se ista pošalje poznanicima i rodbini u inostranstvo kao bi priča o tragediji obišla svijet. Tekst je ispisan na zastavi Evrope, čije su zvijezde postale personifikacija smrti. Dvanaest mrtvih beba, za dvanaest zvijezda na zastavi. (Milkica Milojević, „Tihi protest protiv nečovječnosti“, *Glas srpske*, 18., 19., 20. juni 1994., 11.)

Kao datum komemoracije je izabran 19. juni, dan kada je beogradska *Politika*, a kako bi izazvala što veće zgražavanje javnosti, objavila da je u jednome danu u banjalučkoj bolnici umrlo 12-ero novorođenčadi. Na ovom prvom u nizu skupova komemoracije je bilo obezbjeđeno hiljadu svijeća, čijim je paljenjem događaj i počeo. Idejno je paljenje svijeća bilo predviđeno u isto vrijeme i u Beogradu, Atini i Solunu.

Umjesto neozbiljne i nesuvisle rasprave u kojoj se tragedija djece ubijene u ratu svodi na puko prebrojavanje i manipulaciju u političke svrhe koja porodicama žrtava otvara nove traume vrijeme je da se uz nova naučna istraživanja, možda postave i pitanja odgovornosti za prekinute živote nevinih. Vrijeme je da se naredba ratka mladića ukine, prestane sa razvlačenjem pameti, da se okonča opsada Sarajeva i konačno započne iskreni proces suočavanja sa prošlošću.

Edin Omerčić je rođen u Puli 1981. godine, osnovnu i srednju školu je završio u Rovinju, a studij historije na Filozofskom fakultetu u Sarajevu. Objavio je knjigu pod naslovom *Bosna i Hercegovina u političkoj projekciji intelektualnih krugova 1991-1996. godine* (UMHIS, Sarajevo, 2022.) Zaposlen je kao saradnik za modernu historiju na Institutu za historiju UNSA. Član je Udruženja za modernu historiju UMHIS iz Sarajeva. Čita umjerenom brzinom.